

СТРУКТУРНО-СТИЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

В статье рассматриваются вопросы соотношения нормативного и креативного в условиях модульно-блочного структурирования учебной информации на творческих факультетах и приоритеты реализации структурно-стилевого подхода в организации личностно-ориентированного обучения будущих педагогов-художников.

The article covers the issues of correlation between normative and creating in the conditions of module-sectional organizations of educational information on creative faculties and priorities of realization of structural-stylish approaches to organization of the personality-oriented teaching of future teachers-artists.

Постановка проблеми. [Модернізація мистецько-педагогічної освіти, яка зумовлена Болонською угодою Європейських країн загострила проблеми] якісної підготовки кваліфікованих кадрів із фахових дисциплін художнього циклу. Однією з таких проблем є необхідність забезпечення оптимального співвідношення нормативного та креативного в особистісно-діяльнісному підході до організації навчального процесу.

[«Актуальним завданням вищої школи є пошук нових принципів і способів структурування педагогічного знання, реалізація сучасних підходів до організації навчального процесу, розробка нових педагогічних технологій, що формують і розвивають професійні компетенції всіх суб'єктів освітнього процесу» [1,10].] Мається на увазі необхідність введення інформації і технологій становлення творчого стилю діяльності особистості; забезпечення психолого-педагогічних умов розвитку внутрішньо вільної, творчої особистості, формування позиції особистісного росту, збагачення духовно-морального потенціалу студента.

Реорганізація структури освіти ґрунтується на впровадженні у вузівську практику нових підходів і перш за все модульно-блочної організації освітнього процесу. Модульно-

блокова форма навчального процесу розкриває додаткові можливості щодо особистісного спрямування навчального процесу, структурування його відповідно особливостям пізнавально-творчого стилю студента, впровадження внутрішньої диференціації. «Перевага блокового структурування навчального матеріалу в тому, що воно будується на індивідуально - діяльнісній основі. Навчальна інформація в цьому випадку виступає не як мета, а засіб» [1,13]. Пріоритетними виявляються способи пізнавально-творчої діяльності особистості, забезпечується вибірковість особистості до змісту і структури навчального матеріалу, що безумовно підтримує пізнавальну мотивацію, установки, стильову спрямованість особистості.

Аналіз педагогічної літератури доводить недостатність робіт, в яких би концептуально визначався механізм розкриття та реалізації творчого потенціалу особистості в процесі навчання образотворчому мистецтву. [«Особистісний потенціал, його складові й найважливіші характеристики як джерело якісного утворення не одержали всебічного висвітлення в сучасній науково-педагогічній літературі» [1,4].] Своєрідність педагогічного процесу на художньо-творчих факультетах породжує цілу низку проблем, що пов'язані з необхідністю фундаментальної фахової підготовки художньої майстерності та забезпеченням становлення авторського пізнавально-творчого стилю майбутнього педагога-художника.

Подолання проблем, які пов'язані із суттєвими змінами структури мистецько-педагогічної освіти; змістовним перевантаженням навчального процесу з одного боку і скороченням часу для набуття художньо-виконавської майстерності з іншого; посилення ролі самостійної роботи студентів потребує пошуку нових підходів до проектування навчального процесу у вищій школі.

Метою статті є висвітлення можливості оптимального поєднання фундаментальності фахової підготовки з образотворчого мистецтва та творчого самовизначення особистості в навчальному процесі за рахунок структурно-стильового підходу до організації навчального процесу.

Результати дослідження. Структурно-стильовий підхід до організації навчального процесу ми розуміємо як пошук і впровадження системного, стратегічного взаємозв'язку змістовно-процесуальних блоків організації навчального матеріалу з персональним пізнавально-творчим стилем суб'єкта навчання. Такий підхід дозволяє мобільно структурувати навчальний матеріал, згідно з оптимальним вектором інтелектуального розвитку особистості; створює умови вільного розвитку і можливості власної корекції становлення такого складного інтегрального утворення особистості, як персональний пізнавально-творчий стиль.

Методологічною основою структурно-стильового підходу до організації мистецько-педагогічної освіти виступають: психолого-дидактична концепція І.С. Якіманської, в якій розкривається важливість «організації єдиного простору пізнання та індивідуального розвитку» [5,9] в навчальному процесі і культурологічна концепція Є.В. Бондаревської, в якій наголошується необхідність особистісно-сміслового розвитку учнів як суб'єктів культурного простору, підтримка їх індивідуальності та здатності до саморозвитку. Ми підтримуємо положення Якіманської І.С., що «одинацями учіння» в особистісно-зорієнтованій освіті слід вважати особистісно-значуще відношення людини до учбового матеріалу та індивідуальний спосіб учбових дій, який характеризується самостійністю мислення і реалізації.

Важливими для процесу реорганізації мистецько-педагогічної освіти є спрямування навчального процесу на посилення культурологічної особистісно-сміслової спрямованості. Є.В. Бондаревська наголошує, що при такому підході акцентуються не знання, а особистісні смисли навчання, не окремі вміння, а індивідуальні особливості та життєвий досвід особистості, не кількість засвоєної інформації, а цілісний розвиток та саморозвиток особистості.

Відповідно до означеного головними функціями структурно-стильового підходу до організації навчання можна вважати:

- структурування змістовно-процесуальних компонентів навчального матеріалу з урахуванням сукупності головних

векторів розвитку персональних пізнавально-творчих стилів;

- забезпечення навчального процесу дієвими методиками визначення суб'єктного досвіду, пізнавально-творчої спрямованості особистості;
- створення технологій освітнього процесу, основою яких виступає розкриття творчого потенціалу особистості і педагогічне проектування її індивідуального саморозвитку та самореалізації;
- забезпечення внутрішньої та зовнішньої диференціації, співвідношення її з можливостями та перспективою персонального росту кожного студента;
- моделювання освітнього процесу як цілісної структурованої системи, яка дозволяє як стратегічно проектувати становлення пізнавально-творчої сфери особистості, так і мобільно корегувати конфліктні ситуації, своєчасно надавати педагогічну допомогу.

Впровадження структурно-стильового підходу до організації навчального процесу на художньо-графічних відділеннях факультетів мистецтв має особливі переваги. Саме зміна пріоритетів у процесі навчання дозволить вирішити проблеми, які пов'язані з пізнавальною та творчою активністю студентів на старших курсах, актуалізацією та розвитком персонального художнього стилю, визначенням перспектив подальшої самореалізації творчої особистості.

Стильовий підхід зорієнтований на актуалізацію і педагогічну підтримку індивідуально-своєрідних способів сприйняття, усвідомлення, переробки, структурування та інтерпретації інформації. Необхідно визнати, що сучасні психолого-педагогічні дослідження не вирішують ряд актуальних проблем щодо становлення індивідуального пізнавально-творчого (художнього) стилю, співвідношення стилів викладання і учіння в навчальному процесі («конфлікту стилів»).

Проблематика пізнавально-творчих стилів у галузі педагогічних досліджень викликає інтерес потенційними можливостями поєднання загальнопредметного і диференційного аспектів в організації навчання. Із одного боку

пізнавальні стилі підпорядковуються дії певних узагальнених закономірностей організації інтелектуальної сфери особистості. Із іншого боку, міра виявлення того чи іншого пізнавального стилю залежить від певних унікальних індивідуально-специфічних механізмів регуляції інтелектуальної сфери особистості. Дослідження М. Полані (1985) доводять, що об'єктивне «наукове знання, яке відповідає критеріям повноти, відтворення, формулювання і т.д., неможливо без опори на глибоко індивідуалізовані особистісні смисли» [3,12]. Значення особистісного «неявного» знання збільшується на творчих етапах народження нових ідей.

У художній діяльності і творчості виявлення власного стилю і «особистісне знання» превалує, але його накопичення неможливо без присвоєння традиційних «явних» знань та вмій. Важливими для організації навчального процесу виявляється пошук закономірностей функціонування, співвідношення та взаємовпливу традиційних «явних» і індивідуалізованих «неявних» знань та вмій для досягнення вищих рівнів розвитку інтелектуальної продуктивності особистості.

Психолого-педагогічні дослідження доводять, що відносно стильового підходу, більшість традиційних розвиваючих і навчальних програм зорієнтовані на досягнення одного з полюсів когнітивного стилю (наприклад на полenezалежність та рефлексивність за дослідженнями Когана 1989), тоді як поняття персонального пізнавального стилю має квадриполярний вимір. Спрямованість навчального процесу на формування певного пізнавального стилю забезпечує ефективність дій відносно певної предметної галузі і лише до певного рівня розвитку інтелектуальної продуктивності. Особливо гостро це відчувається на факультетах із творчою, художньою спрямованістю. Практика доводить, що після двох років академічного предметного навчання біля 70% студентів художньо-графічного відділення втрачають пізнавально-творчу активність і художньо-особистісну індивідуальність. Організація навчання на творчих факультетах потребує орієнтації на розвиток цілісної, гармонійно-розвиненої особистості студента, але не за рахунок втрати індивідуальних особливостей. Вважаємо, що це можливо за умов

цілеспрямованого формування персонального пізнавально-творчого стилю студента; більш складного змістовно-процесуального структурування навчального матеріалу з урахуванням стилю викладання, стилю викладача, персонального стилю студента.

Досить широке і асоціативне використання поняття стиль потребує у даному випадку більш точного визначення. «Стиль, - за визначенням М. Холодної, - це здібність до вибору індивідуально-своєрідних способів пізнавальної взаємодії з оточуючим світом в залежності від особливостей організації індивідуального ментального досвіду та об'єктивних потреб конкретної ситуації» [3,223]. Для нас важливо, що саме в стильових дослідженнях була сформульована ідея про структурну організацію індивідуального ментального досвіду особистості. Саме «ментальні структури» (1997-2002) є чинником вибіркості інтелектуальної активності. Від їх сформованості залежать критерії суб'єктивного вибору певної предметної галузі, спрямованість пошукової діяльності, вибір характеру інформації, засобів уявлення і т.д. У педагогіці вони представлені такими поняттями, як пізнавальні переваги, переконання, мотивація.

Якщо пізнавальні стилі характеризують індивідуально-своєрідні способи пізнавально-творчої діяльності, то в понятті «персонального пізнавального стилю» на перший план виходять не залежності устрою і функціонування інтелекту, а закономірності індивідуалізації цих загальних залежностей. Він формується за умов засвоєння особистістю різних видів стильової поведінки і відповідно різних пізнавально-творчих стратегій.

Висновки. Формування персонального пізнавально-творчого стилю з одного боку підвищує ефективність інтелектуальної діяльності (засвоюється арсенал способів пізнання, управління власною пізнавальною позицією в залежності від проблемної ситуації, і т.д.), а з іншого сприяє індивідуалізації пізнавальної активності, виявленню особливостей ментальних структур, індивідуальних способів пізнавально-творчої діяльності.

Поряд із проблемою формування персонального пізнавально-творчого стилю особистості необхідно вирішувати проблему його співвідношення зі стилем педагога, учбового колективу, методами і технологіями навчання. За таких умов можливий ефект геніальності, який за відомою максимомою «з'являється тоді, коли структура індивідуального розуму співпадає зі структурою проблеми, яка виникла об'єктивно». Вважаємо, що дослідження можливостей структурно-стильового підходу дозволить створити ефективні діагностичні моделі і педагогічні технології ефективного розкриття і становлення персонального пізнавально-творчого стилю особистості на засадах оптимального співвідношення нормативного і креативного та подолання ситуацій «конфлікту стилів» у навчальному процесі.

Література

1. Кондрашова Л.В. Структурування педагогічного знання в процесі підготовки майбутніх учителів // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць – Кривий Ріг: КДПУ, 2006.– Вип.- 15.- 498 с., С 3-16.
2. Превентивная педагогика: Учебное пособие / Кондрашова Л.В. - Кривой Рог: КДПУ, 2004.-304 с.
3. Холодная М.А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума.- СПб.: Питер, 2004.- 384 с.
4. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М.: Сентябрь, 1996.

Н.І.Білоконна

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В статтє рассмотрена проблема повышения качества подготовки современного учителя начальной школы.

The problem of increasing the quality of a modern primary school teacher training.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування освіти в Україні у зв'язку з докорінною перебудовою змісту початкової школи висувуються нові вимоги до професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових